

ETNIJA, NAROD, NACIJA

1 SESAVINE ETNIČNOSTI

Marshall McLuhan – svet = globalna vas pod vplivom elektronskih medijev (danes vse bolj velja). **Poenotenje sveta** – svet je povezan in čedalje »manjši«.

Kljub temu – **različnosti in delitve** (20. st. – **neoetnizem**).

1.1 OZEMLJE

- **Primarni pogoj** – imeti svoje etnično ozemlje (tudi sestavina **etnične mitologije**).
- Povod za **medetnične konflikte** in **spopade** (isto ozemlje, več skupin). Narodi brez ozemlja – Židje, Romi.
- Etnična ozemlja se **ne** ujemajo z državnimi mejami.

Ernične skupine brez svoje matične države:

- **Kurdi** v Turčiji in Iraku (izpostavljeni asimilaciji in genocidu),
- **Baski** v Franciji in Španiji (ETA),
- **Tuaregi** v Afriki (znašli so se v 5ih državah – izginjajo).

1.2 PREPRIČANJE O SKUPNEM IZVORU IN ZGODOVINSKI SPOMIN

Zgodovinski spomin – pomembne osebe, dogodki, (ne)uspehi iz preteklosti.

Prepričanje o **skupnem izvoru** – biološka kontinuiteta, **občutenje sorodnosti**.

Ohranja se z **miti** in **rituali** - **mitološko razlago nastanka**:

- uporabna v **20. st.** pri vzponu modernih narodov,
- med vojnama **sredstvo za mobilizacijo**,
- mitološki kraji, obdobja, osebe, dogodki,
- funkcije: **povezovanje** in **poenotenje** skupnosti, **osmislitev** sedanjih dogodkov.

1.3 SKUPNA KULTURA

Etnična skupina se **opredeljuje** in **istoveti** na podlagi lastne **kulturne posebnosti**.

Kultura je **središčnega pomena** za ustvarjanje in krepitev etnične identitete.

Etnično različni tujci so dojemani kot »kulturni tujek«, kot kulturno **različni** in **ogrožajoči**.

Vloga in simbolna razsežnost jezika sta različni:

- pri **Ircih** – majhni,
- pri **Slovincih** – najpomembnejši.

1.4 RELIGIJA

Združevalna (pri Poljakih, Srbih, Grkih) in **razdruževalna** funkcija. Včasih ena, včasih druga imata večji pomen.

1.5. ETNIČNA IDENTITETA

Identiteta je lahko:

- **osebna** – istovetenje s seboj, prepoznavanje sebe kot posamezne osebe,
- **skupinska** (družinska, poklicna, verska, ... ,**etnična**).

Zakaj je lahko etnična identiteta najmočnejša?

- je **primarna** (dana z rojstvom, ne moremo izbirati), istovetenje z njo je čustveno obarvano
- prepričanje o **skupnem izvoru** – dojemanje skupine kot **razširjenega sorodstva**
- je **nosilka kulture**, ki jo ponotranjimo v socializaciji
- sodelovanje pri **medgeneracijskem projektu** (z mrtvimi in s še ne rojenimi)

John Rawls – etnična identiteta je močno **zasidrana kulturna vez**, ki ji posameznik **težko uide**.

2 ETNOCENTRIZEM, ETNONACIONALIZEM

Dviganje in ohranjanje **samozavesti**, ko se ljudje počutijo **ogrožene**.

Evropa – **večvrednost** večjih narodov nad manjšimi.

Zunaj Evrope – **evropocentrizem** – presojanje z merili evropske kulture.

Etnonacionalizem: procesi zahtev etničnih skupin po priznanju posebnosti, kulturni/gospodarski/politični posebnosti, neodvisnosti, tudi odcepitve.

Včasih to želijo doseči s **terorističnimi dejanji** (Baski – ETA, včasih Irci).

Etnizem – izrazita zavest etnične skupine o etničnih razlikah glede na druge skupine.

Neotnizem – ponovno obujanje prebujanje etnične zavesti:

- v **ZDA**: Indijanci, Afroameričani, latinci,
- v **Avstraliji**: Aboridžini,
- v **Evropi**:
 - ŠPA: Baski in Katalonci,
 - GB: Irci, Valižani in Škoti,
 - FRA: Korzičani in Bretoci.

3 ETNIČNA STRATIFIKACIJA

Pripisan status: višji ali nižji zaradi etnične pripadnosti.

Socialne manjšine so družbene skupine v **deprivilegiranem položaju**:

- otežen dostop do družbenih storitev,
- občutki solidarnosti in pripadnosti vodijo v subkulture,
- **fizična izoliranost** in **socialna distanca**.

Etnična segregacija: fizično, prostorsko ločene etnične skupine (velemesta).

DISKRIMINACIJA:

- **hierarhična razporeditev** etničnih skupin,
- posledica **predsodkov** (negativna stališča brez objektivne podlage),
- zavračanje, občutki strahu odpora, sovraštva, pripisovanje **manjvrednosti** drugim v kulturnem/moralnem/psihološkem pogledu,
- je lahko **institucionalna**, če jo izvajajo družbene institucije.

4 ETNOCID IN GENOCID

Etnocid – uničevanje kulturnih znamenj posameznih etničnih skupin.

Genocid – načrtno, sistematično uničevanje etničnih skupin.

Genocid **sovpada z vzponom nacionalizma** (20. st - »velike ideologije«).

Vzrok za konflikte so **ozemeljsko-politične koristi vladajočih elit**, ki **manipulirajo z etničnostjo**.

Genocidi danes:

- v SUDANU nad ljudstvom **Nuba**,
- v RUANDI med ljudstvom **Tutsi** in **Hutu**,
- v AFRIKI (Somalija, Alžirija, Angola),
- v RUSIJI nad **Čečenci**,
- v KITAJSKI nad **Tibetanci**,
- v LATINSKI AMERIKI nad **Indijanci**.

5 RASA IN RASIZEM

Označevanje in **RAZVRŠČANJE LJUDI** v razrede glede na **biološke in fizične razlike** ter glede na to **OCENJEVANJE psiholoških/moralnih lastnosti, inteligentnosti in kulturnih vrednot**.

Čistih rasnih tipov ni, so le **fizične variacije** – biološko dokazano.

Rasizem **nima znanstvene opore** in je **pod vplivom družbe in kulture**.

5.1 OPREDELITEV IN IZVOR RASIZMA

ZNAČILNOSTI:

- temelji na **predsodkih** in stereotipih
- izraža se v **vedenju** (žalitve) ali **dejanjih** (nasilje)
- je navzoč tudi v **modernih, razvitih družbah**

IZVOR RASIZMA:

- evropska **kolonizacija** od 15. st.,
- Evropejci kot nosilci napredka in civilizacije,
- **kulturna simbolika** – **Anthony Giddens**,
- teorije iz 19. in 20. st. kot **sredstvo za opravičevanje** kolonialnega nasilja.

5.2 RASIZEM DANES

Nad priseljenci, ki naj bi ogrožali delovna mesta, a prav oni:

- so pomagali državam v obdobjih gospodarske rasti,
- opravljajo nezaželeno dela,
- so prve žrtve brezposelnosti.

Priseljenci so idealni za vlogo **grešnega kozla**.

Množični mediji in **ustanove** z **izbiro dejanj** in z **izborom in načinom poročanja** **ustvarjajo negativno podobo** določenih skupin (GB – policija).

Ulrich Beck – **moderne družbe so družbe tveganj**.

Tveganja, negotovost in strah pred izzivi vplivajo na rast **ksenofobije**.

Etnična pripadnost je **temeljna opredeljenost**, edini izhod – vse drugo lahko zamenjamo.

Hate groups:

- obritoglavci,
- vzor Hitler,
- propaganda – internet,
- problemi v družini.

6 POJAVNE OBLIKE ETNIČNOSTI

Razvrščanje po **stopnji razvitosti** (številčnost, ekonomska/tehnološka razvitost, kulturne značilnosti) označujejo kot **odsev etnocentrizma**.

6.1 PLEMENSKA SKUPNOST

Prvotna oblika etničnega povezovanja, ki temelji na:

- skupnem ozemlju,
- sorodstvenih vezeh.

Izrazi danes: **naravno ljudstvo, domorodno ljudstvo, narod**.

Take skupnosti so bile zdesetkane ob prodoru mederne civilizacije in ob kulturnem in fizičnem unčevanju.

Za raziskovalce so izrednega pomena, ker:

- ohranjajo kulturno in biološko raznolikost človeštva,
- so zakladnice znanja o naravi in ekologiji.

6.2 LUDSTVO

Srednjeveška ljudstva:

- živlela so v fevdalnih državah,
- istovetenje z lokalno skupnostjo,
- identiteto so oblikovali kot podaniki fevdalca,
- velik pomen je imelo krščanstvo,
- etnična zavest se še ni mogla izoblikovati.

6.3 NAROD

Zaradi **zgodovinskih** in **kulturnih razlik** v oblikovanju narodov so **težave pri opredelitvi pojma**.

NAROD ← kulturna, etnična vsebina; politični pomen → **NACIJA**

Narodi so nastali večinoma **v novem veku po industrijski revoluciji**.

Nastajanje in oblikovanje narodov so omogočili:

6.3.1 Kulturni dejavniki:

- **enotni jezik** (sporazumevanje),
- **iznajdba tiska** (omogoči enoten jezik),
- **ustvarjalne osebnosti** (Primož Trubar – temelj za Sloveno Nemce),
- **protestantizem in reformacija** (branje in prevod Biblije v jezike).

Benedict Anderson – narodi so **zamišljene, imaginarne skupnosti** – nikdar ne poznamo vseh sočlanov. Povezani smo le s **tiskanimi in elektronskimi mediji**.

6.3.2 Gospodarski in politični procesi:

- kapitalizem in modernizacija **razbijata lokalno samozadostnost**
- večja mobilnost
- enotni jezik
- **politične spremembe** (revolucije – francoska omogoči nastanek naroda)

6.3.3 Družbenozgodovinski procesi:

- mnogoetnične monarhije – manj pritiskov
- revolucija je gradila na tradiciji centralizma in absolutizma

Izrazite oblike etničnosti pri narodu:

- izrazitejša **etnična zavest**
- **Narodna identiteta** (zavedanje posebnosti, različnosti od drugih, ozaveščenost o skupnemporeklu in usodi)
- vloga **intelektualnih elit** v oblikovanju
- dvig **splošne pismenosti** in izobraženosti po iznajdbi tiska in industrijski revoluciji
- pomen kulturnih značilnosti in posebnosti
- skupen, knjižni **jezik**
- **nacionalna mitologija**
- narod je politično ozaveščena etnija, ki želi svoj politični status
- ima svoje politične cilje
- ima ideologijo nacionalizma

6.4 NACIJA

Oblikovanje državnih meja:

- politično dejanje,

- meje se spreminjajo,
- nastanek narodnih manjšin (kljub pravno urejenemu položaju asimilacije).

Večnacionalne ali večetične države:

- en narod ima prevladujočo vlogo
- hud pritisk na manjšine (diskriminacija, genocid);
 - o Turki so izvajali genocid nad Armenci in Kurdi,
 - o Švica in Belgija uspešno rešujeta etnične probleme.

7 OBLIKOVANJE NACIJ

Anthony D. Smith – 4 NAČINI oblikovanja nacij:

ZAHODNI NAČIN:

- že pred nastankom obstaja centralizirana država,
- **M. Hetcher: notranji kolonializem** - elite manjšinskih skupin se zaradi lastnih koristi asimilirajo **etničnemu jedru**
- **VB in FRA:** oblikovanje naroda hkrati z nastajanjem močne države:
 - o enotni **izobraževalni sistem** in
 - o dvig **splošne pismenosti** sta širila **nacionalno idejo**,
 - o fr. revolucija prinese močno **centralizirano oblast**,
 - o VB vključi Škote, Valižane in Irce;
- **ŠPA** vključi Baske in Katalonce.

IMIGRANTSKI NAČIN (na celinah, ki so jih naselili Evropejci)

ETNIČNI NAČIN (srednja in vzhodna Evropa):

- **z razpadom** večetnične države (HM),
 - o razdruženi narodi (Poljaki),
- **z združitvijo** (Italijani in Nemci), kar zaradi zamude v kolonializmu pripelje do fašizma in nacizma,
- **nov val** – z zlomom socializma (Slovenci).

- Amerika, Avstralija, NZ,
- ZDA – **talilni lonec**, kljub temu neoetnizem.

KOLONIALNI NAČIN: (zunaj Evrope):

- v državah, kjer **ni bilo etničnega jedra** in je prihajalo do **konfliktov med etnijami**,
- nacionalna država je vsiljena tem skupnostim,
- Japonci so zelo etnični homogeni (razen deprivilegiranih korejskih potomcev).

8 NACIONALIZEM

Politična ideologija, ki osmišlja in opravičuje razne zahteve in boj za nacionalno državo.

Izključujoča ideologija (prezira, sovraštvo, uničenje drugih).

Težko enoznačno opredeliti: za Kurde ima pozitivno vlogo, za v istem primeru Turke ne.